

Kiss Árpád (1916. 01. 04. – 2001. 04. 05.)

Kiss Árpád Budapesten született és Kecskeméten halt meg. Genetikus, növénynemesítő, a mezőgazdaság tudományok doktora volt. Elsősorban a növénynemesítés, a citogenetika és a poliploidia iránt érdeklődött.

Kezdetben kertészetekben dolgozott, majd 1941-ben már a mosonmagyaróvári „Villax” intézetben, mint kísérleti tiszt. A Növénynemesítő Intézet fajtakísérleteit, vetőmag ellenőrzéseit végezte és segédkezett a paradicsom, borsó, kukorica, és búza nemesítésében is. Ebben az időszakban ismerte meg a növénynemesítés mestereit, barátait, akik közül sok a kollegája is lett.

1950-ben Martonvásárra került, ahol az intézetben borsó nemesítésével és a búza-rozs hibridek előállításával bízták meg. Itt állították elő Rédei Györggyel az első tritikálék változatait, melyek egyikéből 1958-ban az F3 generációban az No.30 tritikále elindult. 1962-ben 4,5 kg szaporítóanyagból az Aranykalász Termelőszövetkezet négy év múlva már 900q-t csévelt.

Kiss Árpád 1957 óta Kecskeméten Duna–Tisza-közi Mezőgazdasági Kísérleti Intézetben, a későbbi Zöldségtermesztési Kutatóintézetben dolgozott nyugdíjazásáig. Állandósult búza-rozs hibridei az amfiploidokban rejlő lehetőségekre mutattak rá.

A nemesítés során értékelni kellett a kiválasztott szülőpárok keresztezhetőségét, az utódgenerációk fertilitását, citológiai stabilitását, a kromoszómapárok kialakulását vagy azok hiányát, vagy más kromoszóma rendellenességeket. Mindig sok gondot jelentett a magasság és az avval összefüggésben álló állóképesség. A magas szár az állomány megdőléseivel veszteséget okozott. A „törpe” A3, a „fél törpe” A2 és az „alacsony-szárú” A1 tritikálék előállításával ezek az új növényfajták világszerte nagy lendületet adtak a tritikále nemesítésének. A koraiságot és a fagyállóságot, széles nemzetközi együttműködésnek köszönhetően a nappalhosszúságra közömbös mexikói és californiai illetve fagyálló orosz törzsek üvegházi keresztezésével és szelekciójával javította. A felszaporított törzseket ún. idegeneléssel tartották tisztán. Eredményeit nemzetközi viszonylatban is elismerték. Felismerte a búza-rozs hibrid keresztezhetőségének fajtaspecifitását. Oktoploid tritikálék nemesítése helyett a szekunder hexaploid tritikálék előállítását javasolta, melyek első változatai, az átmeneti talajokon, már versenyképesek voltak a rozssal.

Részt vett az oktatás minden „szintjén”. Vezetett gazdátanfolyamot, mérnöktovábbképzést, tartott egyetemi előadásokat, irányított aspiránsokat itthon és külföldön és saját csoportját, munkatársait is.

Felvetette a tritikáléból készített kenyér lehetőségét és más sütőipari termékekben a liszt felhasználását.

Kiss Árpádnak jelentős munkája a kisgyümölcsű görögdinnye nemesítése is. A Kecskeméti Vöröshúsú, a Kecskeméti Heterózis és a Kecskeméti Triploid (magnélküli) fajták is nemzetközi híresek voltak.

Kiss Árpád tritikále fajtái közül az No.57, az No. 64 E. E. (előzetesen elismert) a KT.84. Á. E. (állami elismert), míg a nevezetes Bókoló Triticale az NSZK-ban kapott licencet.

„Kiss Árpádé az érdem, hogy elsőnek vezette be a történelmi időben egy teljesen új, mesterségesen előállított gabonafaj termesztését a mezőgazdaságba.”(R. Riley – G. Kimber).

Példamutató munkájával és hitével a tritikále „csatáját” Kiss Árpád megnyerte. 2015-ben Magyarországon 18 Államilag Elismert tritikále fajta volt, amiből 10 magyar nemesítés eredménye. Utolsó közszereplése a Villax-szobor avatásán 1999-ben volt, Mosonmagyaróváron.

Nemesítői munkája mellett részt vett tudományos bizottságok munkájában, MTA-TMB, MAE. MBT., az oktatásban és tudományos folyóiratok szerkesztésében. A TRITICALE c. könyvét a Mezőgazdasági Könyvkiadó 1970-ben nívódíjban részesítette. Tudását mindig kész volt megosztani a tőle tanulni vágyókkal. Nemesítő kertje világhírű volt, sok külföldi érdeklődő látogatta meg nagyra becsült városában és vitte hírét Kecskemétnek és a magyar növénynemesítésnek.

KJM